

כיצד יבנה צבאנו העתידי

אלעזר גלילי

לצבא שבתקופות-שלום. נהפוך הוא. בימי שלום מצויים בהכרח כמה וכמה סוגים של כוח צבאי, שונים זה מזה בתכלית מבחינת מעמדם, ארגונם ומידת פעילותם הצבאית; ואילו בכוא המלחמה מתמזגים ממילא כמה מהם בצבא האחד והאחר, שכל חלקיו מכוונים לתכלית אחת במידה שוה ושלמה ככל האפשר. אך אפילו במדינות בעלות עבר צבאי מתעוררת תמיד, כתום מלחמה גלויה, שאלת יסודות ארגוננו של הצבא לתקופת השלום. קל וחומר אצלנו, כשגייסות-העם שלנו נוצרו ברובם מתוך תהליך של הרחבתו וסיגולו של המעט שהיה בעין, מעין יצירת-מניה-רוביה צבאית, נועות ונחפזות מאונס. ממילא מובן, שלא צבא-הרבבות הזה, המגויס „עד יעבור זעם“, הוא המתכונת, בממדיו ובתנאי-שירותו, לצבא ההגנה לישראל בימים כתיקונם. כי מצב תקין לצבא של כל מדינה נורמלית, אם אינה שיפורה מחלומות-כיבוש, אינו המלחמה, אלא השלום; וצבא של מדינה דמוקרטית ושו-חרת-יצירה נועד למנוע מלחמות, ולא להיות מכשיר סיפוח והשתלטות. עליו להתאמן אימון ארוך כדי להלחם, בשעת ההכרח, מלחמה קצרה ככל האפשר. על כן יהיה מבנהו בימי שלום שונה בהכרח ממה שהוא כיום.

במשנה-תוקף אמורים הדברים בבעיותינו אנו, בסערת-המלחמה, עם גידולו ההמוני, ה„קטסטרופלי“ של הצבא, תוך הקפיצה מהמח-תרת לגיוס ממלכתי כולל, לא היה סיפק להשריש במבנה צבאנו, כמות שהוא כיום, את מלוא הערכים המחנכים, המלכדים והמצרפים, פרי צמיחתנו הישובית והחברתית ועמל דורות בונים, שראוי היה לטפחם בקרב כוח-המגן אילו זכה לתקופת הכנה ממושכת ולגידול אורגני. אכן, גם כיום אין ערכים אלה נעדרים מתוכו; אך יש הפרש גדול בין המצוי והרצוי, כשנגיע לבנות את צבא-השלום, ניוהר שלא לקדש את הצורות וההישגים של הצבא אשר הוקם על רגל אחת מתוך אימפרוביזציה גואלת, המזיגה של גורמים מקצועיים, ארגוניים וחינוכיים שבצבא המוקם תהיה שונה לא במעט מזו של שעת-החירום. ואם למשל, תוקם ותקוים במשך תקופת שנים מסגרת

„כאן, במחנות הנוטרים שלאורך גדר-הצפון וכביש-הגבול הנסלל, בקר-בות הראשונים שלהם, ראיתי וחשתי, מה יכול להיות צבא עברי דמוקרטי אמתי“...

(פסכתבו של חבר בונה ומרריר, תרצ"ח)

המלחמה ודאגת עתידנו המדיני, מרכות את תשומת הלב בבעיות אופיו והיקפו של הצבא במדינת ישראל, זו של מחר-מחרתים. מה יהיו ממדיו ומבנהו של צבאנו בימי שלום? ועוד: איך נכלכל מעשינו באם תפריד בינינו לבין תקופת השלום היציב (המוכרז) — תקופת-בינים של ספק מלחמה ספק שביתת-נשק, אשר תימשך שנים לא-מעטות? הכוונה לא רק ל„הפוגה“ ממושכת מן הסוג שהכרנוה, למצב מלחמה-ושלום-לסירוגין, בשילוב פרקי-זמן של שביתות-נשק מפורשות (לכך וכך שנים), מעין זה שהיה קיים בשעתו בין ממלכת הצלבנים לבין הנסיכויות המושלמיות. איך נפתור אנחנו, בתנאי זמננו אנו, על רקע מציאותנו הלאומית והחברתית, נוכח גורמי טכניקה, תחבורה, כלכלה, נשק ומדיניות-עולם, השונים תכלית שוני מאלה שבימי גוטפריד מבוליון, טאנקרד נסיך הגליל וצלאח-אדיין אל-איובי, את בעיות הקיום, יכר-לת-ההתחפרות וכושר-המגן, הכרוכות זו בזו? ולא זו אף זו: הן רוצים אנו, שסיכומה של פרשת מלחמה-ושלום כזאת, אם אמנם צפויה היא לנו, יהיה שונה ממה שהיה באותו דיר-קרב בין עולם מושלמי-סרצני לבין ציילנים-כובשים ממערב. כיצד נבטיח מראש, במחשבה תחילה, את מפסימום יכולת-העמידה של מדינה זעירת-שטח לקראת ימי-מבחן? התשובה, ולפחות רא-שית התשובה, על שאלת גורל זה, תנאי הכרחי היא גם להתוית דרכנו המדינית גם לתכונה בעוד מועד למעשה הבנין הצבאי, שיהיה מוטל עלינו.

ומוטב להסיר טעות רווחת אחת קודם. בדברנו על העתיד הזה, אין לראותו בעד השפר פרת של צבאנו כצורתו כיום, בימי מלחמה. אין הצבא שבימי מלחמה דומה במבנהו, בתלך קחו הפנימית ובאמת-המידה שבהן הוא נמדד,

נגדנו, עד קואליציה אויבת כוללת של מדינות שכנות ולא־שכנות; ועד בריתות גלויות או נסתרות, שתבראנה אפשרות ואורה של התנפלות־פתאום.

ניתן לומר, כי ההכרעה במלחמות ליחסי הכוחות המספריים, לזיון ולטכניקה הצבאית, וכן לרוח העם והצבא. במבחן המלחמה של קיץ תש"ח עמדנו על אף הגורם הראשון; במידה ניכרת — גם על אף הגורם השני; ובמידה רבה מאד בתוקף הגורם השלישי. לקיומו ולהתמדתו של הגורם השלישי הזה בקרבנו חובה להקדיש דאגתנו בעתיד. ואין הדברים אמורים בצבא בלבד, אלא בחינוכה המדיני וליכודה החברתי היוצר של האומה כולה. ואולם אין לשכוח כי משקלו הסגולי של גורם זה יכול להשתנות — ולעלות — גם במחנה האויב. אשר לגורם השני, הרי יש מקום לשער, כי נוכל להגיע לשוויון, לפי הערך, בממדי הזיון ובטיבו, בינינו ובין אויבי־בכוח ערביים. בגורם הראשון, יחסי המספרים, יתכנו שינויים, לקולה ולחומרה. גם כאן יש לזכור כי מלוא עצמתו המספרית של האויב עוד לא בא לידי ביטוי בשדה־הקרב, מטעמי תחבורה וטכניקה ומטעמים אֶתניים ופרי ליטיים. היחס בין הישוב היהודי הקיים בארץ לבין אוכלוסי מדינות הפולשים (להוציא את ערב הסעודית) הוא קרוב ל־1:40. היחס ישתנה, כמובן עם גידולנו, אך ההקלה אפשר לא תגיע כלל לידי ביטוי בשדה הקרב, אם יוגדלו צבאות המדינות הערביות.

גיאוגרפיה, ישוב וגבולות במעמדה הגיאוגרפי של כל מדינה, ובזה של מדינת ישראל המתחדשת ביחוד, קיימת בחינה סטאטית ובחינה דינאמית. „הדינמיקה הגיאוגרפית“ של מעמדנו בעתיד תהיה מותנית על ידי גורמי המדיניות העולמית, צירופי הכוחות במזרח־התיכון ומידת יציבותה הפנימית של מדינת ישראל (ובזה שלובה גם שאלת האוכלוסיה הערבית בתוכה). אולם גם בקווי הסטאטיים הקבועים יהיה מעמדנו צפוי לפור־ענות ויחייב עירנות מתמדת בגבולות ובאזורי הספר.

שטחה של מדינתנו, והיו תחומיה הסופיים אשר יהיו, עתיד להיות ארוך וצר; הגבולות יהיו נפתלים למדי, וארוכים מאוד לעומת היקף השטחים; שטחים בלתי־ישראלים יהיו נעוצים כטרזיום בין חלקי המדינה השונים, אפילו יוכטח

מליציונית מתמדת לצבאנו, הרי שממילא, גם בבוא הצורך בגיוס כללי מחודש של גייסות רבי־עם, תהיה דמותו של צבא המוני כזה שונה עד מאוד (ומושרשת יותר) מזו שלנגד עינינו.

אמנם צבא המלחמה שלנו יוריש לצבא העתיד נכסים יקרים, יסוד־המוסד לכותנו בימים יבואו: קודם כל, את אנשיו. כשם שכוחנו היום עומד על אנשי ארגון ההגנה, הבריגדה היהודית, הפלמ"ח, הנוטרות, ואף על שרידי אנשי הגדודים מלפני שלושים שנה, כן יהיו המפקדים והמדריכים ורבים מהטוראים של היום ליסוד יכולתנו מחר, וכן יוריש צבאנו כיום לממשיכיו את נסיונו הרב בקרב ובתכנון, באר־גון ובחינוך־גייסות. ועוד נחלה אחת ינחילנו, מסוג ה„בלתי־נשקלות“, אשר כל צבא בעולם ישמור עליו מכל משמר: זו המסורת, שהיא בעיני קצינים־מנוסים, חלק ממשי מיכולת־הקרב — זכרונות מעשי־מופת, סימני־ההצטיינות הקבור ציים של היחידה (דגלי־כבוד, שלל־אויב, סמלי־יחידה) וזכר חלליה־גיבוריה. מסורת יקרה זו, שמבלעדיה נעשית חטיבה צבאית לשלד מת, חלילה לה שתלך לאיבוד, ויהיו יסודותיו האר־גוניים והמקצועיים של צבאנו העתיד כאשר יהיו, ויהיה גלגולה הצבאי של היחידה בעלת המסורת אשר יהיה.

הנתונים אשר יקבעו את טיבו של הכוח הצבאי הדרוש לנו לאחר המלחמה הם הם גורמי היסוד המעצבים את מעמדנו הממלכתי והבטחוני לקראת ימים יבואו: היחסים המדיניים, ויחסי הכוחות הדמוגרפיים, בתלק־תבל זה הקרוי „המזרח־התיכון“; מעמדה הגיאוגרפי של מדינת ישראל וטיב גבולותיה; תכונותיו הלאומיות, החברתיות והאישיות של עמנו המתהווה.

הרקע המדיני והדימוגרפי

תקופת המתיחות והניגוד הצפויה לנו כמעט בודאות בראשית יחסינו, כמדינה עצמאית, עם מדינות הערבים, היא המעלה את שאלת כוננותנו הצבאית, היא המשמשת אחד היסודות למתן התשובה עליה. להמשך תקופת המתיחות ידאגו גורמים לא מבוטלים, בתוך מדינות הערבים ומחוצה להן. תפקידה של מדינותנו יהיה להער מיד את הניגודים, ואת האויבים, על מיעוטם, ולהתגבר בהקדם על תקופת הניגודים, חובתנו, מאידך, להיכון למצבים שונים — מברית חלקית

עורקים אלה. מטען נפץ אחד כי יושם אל מקוה מים מרכזי יוכל לגרום הפסד ושיבושי משק לאין שיעור. הוא הדין ברגישותם של עורקי התחבורה למיניה, וכן בשדות התעופה והחופים הטעונים שמירה מעולה. מציאות "כיסים" של אוכלוסיה ערבית יצריכו כוח-משמר ניכר ורבי יכולת, נוסף על החשיבות הצבאיות המובהקות והתקינות.

צירוף זה של גורמי גיאוגרפיה פיסית, ישובית וכלכלית, כופה על מדינתנו הבטחת כושר-תגובה מהיר על כל התקפה אויבת; שיעור גבוה, ביחס אל האוכלוסיה, של כוחות-המגן למדינה; כוחות-משמר מעולים ומקצועיים; ונוסף על כל אלה, כמובן, כושר-המגן, וכוננות-הקרב, של כל התושבים בכל מקום שהם. הנוכל לשאת בעול כבד כל כך לאורך ימים ושנים — עד שיגיע היום שנשב לבטח ובשלום עם כל שכנינו?

הנתון הלאומי-החברתי היהודי

בעוד כמה שנים דאי יגיע הישוב היהודי במדינת ישראל לידי הרכב דומה, מבחינת הגיל והמין, לעמים שבמעגל האירופי. אך יתכן כי יכולתו של ישוב זה לקיים כוחות-מגן ביחס אל מספר התושבים, תעלה במידת מה על זו של עמים דומים לו בגדלם. אפשר להקנות הכשרה צבאית ראשונית לטירונים יהודיים (וביחוד — יהודים ארץ-ישראליים) בפרק זמן קצר יותר מלטירון ממוצע של הרבה אומות אחרות. מכאן שאפשר להכשיר רזרבה צבאית גדולה, שתקיף את כלל התושבים המסוגלים לשאת נשק, בהוצאת כספיות קטנות מהמקובל.

ברכה זו סכנתה בצדה: יהירות לאומית-צבאית עשויה להביא לידי הפרזה בהערכת יכולתו של החייל העברי, ולידי זלזול בצורך החיוני בשיגרה של אימון וברגילות השירות. אם תשכיל מדינת ישראל לקיים את התנאים ההכרחיים של שירות-בריאות ושירות-הזנה לילדים ולנוער, והכשרה גופנית שיטתית מגן הילדים ועד גמר בית-הספר התיכון; השכלה עממית כללית עד גיל ט"ו או ט"ז; השכלה טכנית-מקצועית נפוצה — ועם זה יטופחו חינוך האופי האישי-החלוצי וההכרה האזרחית והציונית, הרי יש מקום להניח כי לכוח-המגן העברי המוכשר יווספו שנה שנה בני-נוער מאומנים כראוי בשיעור שלוש-רבעי אחוז — או 4/5 — אחוז ממספרו הכללי של הישוב. אם תתקיים הרמה התרבותית,

קשר קרקעי ביניהם; ולא רק צורתם, גם עצם ממדיהם האבסולוטיים של שטחי המדינה (פרט לנגב ולגליל) יהיו קטנים עד כדי שלילת כל מושג של "עורף", בהגנה ובחיי יום-יום. סמי מכאן מושג כגון "עומק אסטרטגי", שהרי כל רוחבו של "סרט" שטחי המדינה לא יעלה במקומות רבים על טוח פגזו של תותח חדיש. גם העובדה שיש ביריגו, במקומות שונים, שפלות ועמקים, מול תחמומו ההררי של האויב-בכוח, מעניקה לו את היתרונות של ראות ותצפית-מראש, ועמם גם של הרעשה מכוונת-מראש מתוך מישלטים הרריים מוגנים, החולשים על העמק ויושביה.

בצד גורם השטח יעלה וייבחן גורם הישוב. הארץ הקטנה הצטרך לקלוט ולקיים אוכלוסיה גדולה לעומת ממדיה. הדבר יחייב "פיזור צפוף": ישוב דחוס ובעל מפעלים משקיים מפותחים, בחרושת ובחקלאות על פני כל שטחה של המדינה. אף אזורי הספר יהיו מאוכלסים בצפיפות, ויכילו נכסים משקיים וטכניים רבי-ערך (דבר שיתחייב לפרקים מטיב האזורים עצמם). מכאן שרגישותם וחיוניותם של שטחי-ספר אלה תהיה רבה, והפקרתם לא תתכן, והכוונה אינה דוקא להפקרת השטח לכובש בפועל ממש, אלא גם לשיתוק והרס ממושך, על ידי שליטה ארטי-לרית, התקפות-אוויר ו"פשיטות" של האויב. הרי שאנו מגיעים למסקנות מיוחדות במינן מבחינת המקובל בעולם על מושגים אסטרטגיים ואופרטיביים: א. אנו מצווים על אסטרטגית-הגנה "נוקשה", אף בניגוד גמור לפלל, "הרוצה להבטיח הכל אינו מבטיח דבר"; ב. על כוננות לתפיסת המישלטים העלולים לחלוש על שטחים חיוניים; ג. על הבטחת יכולתנו לחסל חיסול מהיר את הבליטות והטרזיזים, ולכונן שטח-מגן ארץ-ישראלי רצוף ומעוגל.

הצפיפות באוכלוסינו, שתגיע שעתה, כמקווה, במהרה, מעלה חישוב הגנתי נוסף: ככל שהיא מגדילה את מקור-כוחנו, היא מרחיבה את אפשרות הפגיעה בנו, ומכאן נובע הצורך להרחיק את עמדות הגיחה של האויב על ידי הקמתה המהירה של הגורת-מגן חיצונית על אדמת האויב עצמו. ואף זו: צפיפות זו, שיסודה בניצול אינטנסיבי של אוצרות הארץ, קרקעה ומימיה, תחייב קיום רשת ענפה של עורקים ארציים חיוניים, עורקי מים ועורקי חשמל, ואולי גם עורקי נפט וגז. מעמדה של כלכלתנו המסועפת יהיה תלוי בשלימותם ויעילותם של

מסויימים — וכמה יחידות מיליציוניות) ויחידות להגנת שדות-תעופה; צי-מלחמה ו"צבא-הצי" לעליות-בחופים; כמה חטיבות, בעלות-מצבת אדם מספקת כדי פעולה מידית בנקודות מפתח שמול גיזרות-ספר עיקריות (ובהן אחוז גבוה של חיל-שריון, יחידות-פשיטה, פלוגות צנחנים ונחתני-דאונים, יחידות-תותחנים על תקן-הקרוב המלא, חיל-רגלים המאומן בשלמות לפעולה הן בממוצע והן כחטיבות-הרים); רו-ר-בה ארטי-לרית כללית, שירות-קשר מרכזי קבוע וענף, ועוד כמה סוגי-כוח ושירותים אשר יעמידו מיד את מנגנון-השדה הפועל של צבא-במלחמה.

ממדינו באוכלוסים ובמשק יגבילו את היקפו של כוח-החיפוי זה, אך אין ספק, כי יצטרך למנות אלפים לא-מעטים. מניין יבואו, וכיצד יצטרפו לשירות?

אין ספק, כי יידרשו כאן מתנדבים, אשר נפשם תחשק בשירות זה בתורת מקצוע, והכרחם תוליכם לקראתו. אמנם, גם להם יתכנו תנאי-שירות שונים: מ"שירות-חיים" לקצינים, לרבי-סמלים ולטכנאים משובחים (תקופה מוב-טחת של 20—30 שנות שירות עם שכר-רזרבה הוגן בסיומה), ועד לשירות שלוש-ארבע שנים, והעברה לרזרבה (תוך קצבה מסוימת, תמורת גיוס-השתלמות). במצבת כוח-החיפוי לא יצטמ-צם כוח-האדם שישרת שירות-מקצוע במערכת-המגן שלנו. כאלה יהיו גם גרעיני-הקבע הארגוניים-הפיקודיים של היחידות המיליציוניות; חבר מחנות-האימון; חלק, לפחות, ממדריכי הכשרת-הנוער; אנשי בתי-הנשק, והתעשייה הצבאית. אם לא יימצאו די מתנדבים לכל אלה, יהיה צורך ב"גיוס-ברירה" מוגבל של מספר אנשים לשירות של שנתים לערך, בכוח-החיפוי; ואפשר כי גיוס זמני כזה לכוח-החיפוי, הוא אשר יספק אחר כך פלגות סוגי-חיל מקצועיים, הזקוקים להכשרה אינטנסיבית בעלת רמה גבוהה, גם לרזרבה גם לחטיבות המיליציוניות ומיפקדותיהן, אך לא זה יהיה דרך-המלך העיקרי בהטלת חובת השירות הכללית על האזרח הצעיר והמתבגר.

ב. המיליציה המאורגנת
יתרונה העיקרי של השיטה המיליציונית, שהיא מאפשרת לא רק להקיף כמעט את כל בני העם (דבר זה ניתן להשיגו אף בדרכים אחרות), כי אם גם לארגנם ביחידות קבועות, שכל איש

החברתית והאישית המשווה לשוב את ערכו המיוחד — ויובטח תפקידה היוצר והפעיל של האשה היהודיה — יכול נוכל לקיים חיל עממי המוני מוכשר הכשרה רצינית למערכה בכל רגע שייקרא, וגם להעמיד כוחות-קבע צבאיים רבי-יכולת.

אך האם אין בכל המאמץ הזה כדי לגזול חלק רב מדי מרצנו ל"תשלומי-הביטוח" לקרן בטחוננו? האם אין בטיפוח מסגרות צבאיות מקיפות ומוצקות משום מקור לסכנות חיוביות ונפשיות, מקור להערצת הכוח, להתבשאות לאור מית, לטשטוש מאויים יוצרים? חששות אלה קיימים, אך גם מידת ההכרח שבמערכת-הגנה כוללת קיימת ועומדת.

בבואנו לדון בארגון כוחות-המגן של מדינת ישראל, תתעורר, בממדים אלה או אחרים, בעית האוכלוסיה הערבית שבתוך המדינה. אורחיה הערביים של מדינת ישראל לא יהיו מופלים לרעה בשום דבר — ואף לא בשירות המדינה והבטחון. אך בעיה זו ראוי לדחותה לימי השלום, בשעה שתיבדק לאור מציאותה הפוליטית והנפ-שית המיוחדת של האוכלוסיה הערבית שבמדינה ולנוכח מעמדה של המדינה בחלק-עולם זה.

*

מה תהיה איפוא חזות כוחות-המגן שלנו בימי שלום?

בסקירה מהירה, הרי יהיו אלה שלוחות-כוחנו העיקריות: א. כוח-החיפוי; א.1. רו-ר-בה של כוח-החיפוי; ב. המיליציה המאורגנת; ב.1. דרג ב' של מיליציה מאורגנת; ג. כוח הגנה מקומית; ד. חטיבת-משמר ג'נדרמרי; ה. והרקע הכולל: הכשרה מקיפה של הנוער, מילדותו, ומסגרות ארגון ואימון מיוחדות לכך.

א. כוח-החיפוי

יהיה ארגון כוחנו המיליציוני יעיל כאשר יהיה, הרי במציאותנו, השעות הראשונות לאחר ההתקפה עשויות להשפיע על מהלך המלחמה ותוצאתה. עובדה זו מחייבת סוג של כוח בצבאנו, המסוגל לפעול תוך שלושים דקה עד שעה, בערך, מרגע אזעקת קרב; כוח זה יחפה על אזורי-הספר — ויתפוס את מישלטי-הפגיעה האויבים — במשך השעות והימים של התגייסות כוחנו המיליציוני, התרכזותו והתפרסותו למערי-כה. על כוח זה יימנו ארבעה יסודות עיקריים: עיקרו של חיל-האוויר שלנו (פרט לאחוזו של אנשי-רזרבה — ביחוד משירות-קרקע

כנס־אימון מוגבל לשבועות מספר, אין בכוחו להעניקם. מבחינה ישובית, מצד ביצור יסודות קיומה של מדינת־ההתיישבות העברית וכיבוש אזורי הספר וכיבוש השממה — ודאי שיש בשיי לוב כזה של עבודה ושירות לאומי צבאי (לשנה או, מוטב, לשנתיים) משום מענה על צרכים חיוניים ועמוקים. לשעבר טופחו הציוויים החיי נוכיים־החלוציים רק בהתנדבות עצמית של נבחרים, אך בתקופת המדינה יש להעניקם, ולפחות לעונה ולשעה, לדורות דורות של אור־חיים.

עם זאת גדולים גם הקשיים הכרוכים במעבר ההכרחי משירות ההתנדבות של מעטים אל הטלת החובה, שלרבים תהיה עדיין בבחינת גזרה על כלל הדור הצעיר. סוגי עבודות מסוימים נוחים להיעשות על ידי כוחות הנתונים במשטר צבאי, אך מצביי־עבודה אחרים כרוכים בסיבוכים, ואף בסיכונים ארגוניים וחברתיים. בשלבים מסוימים, אפשר והפסדו של האימון הצבאי, מחמת הפיזור ליחידות־משנה מצומצמות העובדות בישובים חקלאיים, יצא בשכר ההדירה לאוירת כפר עברי, אך אין לטפח כוח צבאי מעולה בנסיבות כאלו. האימונים המקוטעים אין בהם ברכה. המסקנה המתבקשת היא, איפוא, מזיגה של עיקרי שירות צבא ועבודה עם השיטות המיליציוניות־רגילות בעולם, כגון בשוייצריה. כיסודות למזיגה כזו ישמשו למ־של, תקופת־אימון־עבודה של שנה וחצי או שנתיים; אימון מחלקות בשלב הראשון של תקופת־השירות, אגב עבודות המצריכות פיזור יחסי (במשקים, בטיובים חקלאיים מסוימים) — דבר אשר יקל גם על המשך קיומם של גרעיני־התיישבות צעירים בתקופת השירות; אימון מרוכז יותר, בשלב השני, של פלוגות וגדודים, תוך ביצוע עבודות צבאיות או כיבושיות רחבות־היקף ומרוכזות יותר; קיום כינוסי־אימון מרוכזים וממושכים גם בשלב הראשון של השירות; העמדת אחוז האימון הצבאי על המינימום של 50—40 אחוז מזמן תקופת־השירות והקצאת החצי, לפחות, מכך לאימון המרוכז הרצוף; והשגת אימון טאקטי וארגוני במסגרות רחבות, על ידי תמרוני חטיבות שלמות, תוך שילוב סוגי־ההיל השונים, בשלבי־השירות השני, הגשמתה של תכנית מעין זו עשויה להעמיד לנו צבא מיליציוני רחב, שיהיה עם זה בעל כושר־מלחמה הראוי לשמו. אם מסיבות משקיות מכריעות לא תוכל

בהן יודע מראש את דרגתו, תפקידו ומקומו, וקיימת בהן היכרות הדדית מראש. ברגע שנקר־אים האנשים אל הדגל — די בהוצאת הציווד והנשק מהמחסנים, כדי שמנגנון־היחידה יתחיל לטקטק כתיקונו, והגוף הלוחם מוכשר ומותקן לפעולה, אכן, מיליציה כזו, המאורגנת ארגון־קבע יעיל, ליחידותיה, אף בימי שלום, ואף בתקופות שבין כינוס אימונים למשנהו, — מעלות רבות לה. על פני שיטת שירות־חובה כללית הנהוגה ברוב ארצות אירופה בדורות האחרונים, על חיל־המילואים המאומן ה"סתמי", חסר הלי־כוד הקבוע, אשר לצבאות כאלו, בתנאי ארצנו יש במיליציה מאורגנת, באם תקיים ברציפות וביעילות, כדי מתן חלק גדול מן התשובה לשאלת בטחוננו הצבאי.

הקמתה של מיליציה יעילה כזאת תדרוש, לכל יחידה של בני־נעורים הנכנסים לגיל של שירות־צבאי, תקופת אימון יסודי, המקנה להם את היכולת המלאה למלא את תפקידם כיחידים ובמקובץ, ואף בחטיבות גדולות יותר; כינוסי־השתלמות של היחידה לעתים מזומנות (ליחידות של בני עשרים — עשרים וחמש לפי חות מחנה־אימון אחד לשנה). במרוצת השנים, עוברים חיילי־מיליציה אלה (ומוטב ביחידות־משנה שלמות) ליחידת־מיליציה מדרג ב' (בגיל גבוה יותר, ולתפקידים שיהלמהו), באותו חבל־ארץ עצמו.

בעיה נכבדה במיליציה המאורגנת היא: כיצד קונים אנשים את אימון היסוד? הידיעות ניתנות להירכש בזמן קצר. הרגילות, הפעולה בצותא והשיגרה הצבאית החיונית, אינה נקנית אלא במשך שנה או שנתיים, ואולם מצבנו המשקי, הכספי והישובי, ימנע שירות־צבא המוני במשך שנים רצופות. שמא ניתן רמז לפתרון בצורה המקורית של מיווג שירות־צבא בשירות־עבודה?

שיטת־שירות כזאת כמה מעלות טובות לה; כרוכים בה גם קשיים ובעיות, שלסילוקם יש צורך בגמישות ובכשרון לשבץ את הערכים החיוביים במסגרת הצרכים האוביקטיביים של הגנתנו הלאומית והארצית. המעלה העיקרית שיש לצורה זו מבחינה צבאית־שימושית היא האפשרות להתזיק את אנשי־הצבא הצעירים במסגרת אחת של ארגון ומשמעת למשך תקופה ממושכת יותר ממה שמרשה החשבון הכספי של משטר מיליציוני רגיל. בזה ניתן להשיג מידה של ליכוד חטיבתי ושיגרת־ביצוע, אשר

תיהם. אותו צורך חל גם על כל אלה הנשארים „מרותקים“ למקומות-עבודה חיוניים, אשר מספרם רב אינו יכול להיות מבוטל לא באזורי תעשיות ובודאי לא בשטחים חקלאיים — בגילים שלמעלה לה משלושים. יסודות ארגונים התכליתי, אימונם בתפקידיהם והפעלתם של גופי ההגנה המקומית יהיו ללא ספק מקבילים לאלה שהונהגו ב„משׁ-מרהארץ“ הבריטי או ב„משמר המקומי“ השווייצרי. מעובדי מפעלי-מפתח חיוניים (בתחבורה, חשמל ובתי-חרושת עיקריים) יש לארגן יחידות מיוחדות של „הגנת מפעלים“. הסך הכולל של כוחות-מגן מקומיים כאלה עשוי למלא שליחות חיונית ביותר, על ידי שחרור היחידות מהסוגים הניידים יותר לפעולות-שדה ולהשגת הכרעה במלחמה.

על האמור יש להוסיף את החזיון הנפשי והצבאי המיוחד במינו הבולט בקרבנו, והוא כושר-המגן הכולל של רבים כל כך מן הישרים בים החקלאיים שלנו, וביחוד בישובי-הספר או בישובי-חזית. אף אותה „אסטרטגיית-מגן נוקשה“, שמצבנו מחייב, לא תתכן בלי שתסתייע הרבה ברשת של מעוזי-התנגדות כאלה המושרשים בקרקע ממש.

ה. חטיבת-משמר ג'נדרמרי תרכיב הנקודות והעורקים במדינת ישראל שיהיו רגישים ובני-פגיעה ידרוש קיומה של חטיבת-משמר מיוחדת קבועה, שלא כיחידות מיליציוניות, אשר עם זאת תהיה שונה באופיה מהגייסות של „כוחת-החיפוי“, צליל של „חיל-ג'נדרמרי“ אפשר אינו ערב לאוזן, אך תוכנו של המושג פשוט: אנשי-צבא המסוגלים לפעול לא רק כחיילים בתוך יחידה, הממלאים את חובות-החייל הרגילות בשדה-הקרוב, בקסרקט או בככרה-אימונים, אלא גם כיחידים בעלי-יכולת או קבוצות זעירות. תפקידיהם: משמר, בטחון, הטלת-סדרים, קיום קשרים ויחסיהם עם האוכר לוסיה, תצפית וחקירה; הם מאומנים אימון מעולה, לתנועה רגלית, רכובה וממונעת, לשימוש בכלי-נשק מגוונים וליזמה טקטית רבה. חיל ג'נדרמרי כזה, אשר יש בו מן „השומר“ וגם מאיש-הקומנדו המובהק, חייב להכיל גם גרעיני סיירים ומורי-דרך, שישמשו את החטיבת הצבאיות בשעות מלחמה. שפע הנקודות הרגישות במשק ובתחבורה יצריך חיל-משמר גמיש ביותר השונה בתכלית מה„גפירות“, המיושלת מדי, של ימי המאורעות, ומספרו לא קטן;

תכנית כזאת להתגשם בהיקפה המלא, יתכן אולי להעביר חלק מן הנקראים לתקופת אימון-היסוד של המיליציה דרך „אסכולת-טירונים“, בנוסח המקובל במיליציות של ארצות אירופה שונות (שווייצריה, נורבגיה) או של הדומיניונים, לאימון רצוף של שלושה עד ששה חדשים, לפי סוגי החיל, ואולם בדבר זה יש משום תחימת תתומים, וגיבוש סוגים, בקרב החיל המיליציוני — ולעולם אין הדבר יפה לבריאות-רוחו ולליכודו של הגוף הצבאי — ומה גם, שבדרך הטבע, יתרכזו מן הסתם, בעלי המגמה ההתישבותית המובהקת, ברובם הגדול, בתוך יחידות „השיירות הממוזג“, ונמצא כי היחידות ה„שיגרתיות“ תימצאנה חסרות את היסוד החלוצי, הדרוש לצבא בכללותו.

*

ג. המיליציה המאורגנת, דרג ב' כבר הזכרתי, כי אנשי-מיליציה בגילים גבריים יותר (אולי מגיל 30—32 ואילך, ואולי החל בבני 35—36), יהיו יחידות, שלא תהיינה יחידות „קוראשון“ מובהקות, אך עוד תצלחנה למשימות-מלחמה רציניות בשעת הצורך. ביסודן, לא תהיינה שונות בהרבה מאלו של „דרג א׳“, אלא, כמובן, לא תעמוד בהן בכלל שאלת אימון-היסוד, וכן לא זו של שירות-עבודה, כינוסי-האימון שלהן ייערכו אך פעם-לישנה, — או שיהיה צורך לקצורם, לעומת אלזו של דרג א׳. גרעיני-הקבע המקצועי שלהן, מפקדים, מדריכים, שלישיים, נשקים וכו', אף הוא יהיה מצומצם יותר, במצבי-מלחמה מסוימים תופנינה, בודאי, רבות מיחידות כאלו לתפקידי הגנה אזורית ומקומית; אך עליהן להיות מוכשרות גם לפעולה במרחקים ובמרוכז, כתוספת היקף ומשקל לכוחת-השדה, הפועל נגד האויב. במידה שאויבים-בכוח ירחיבו את תחום גיוסם הם — יגבר הצורך בהפעלה כזאת של מיליציה קשישה יותר.

ד. כוחות ההגנה המקומית לעומת אופיה זה של מיליציה מאורגנת קשיר, קיים גם צורך חיוני בכוחות מובהקים של הגנה ומשמר מקומיים. הכוונה — לשירות מזוה, להבדיל מארגוני הג׳א, „משמר-אזרחי“, יחידות תחבורת-הירום, משטרה מיוחדת וכיוצא באלה. האנשים הבאים כאן בחשבון — הם, בעיקרם, מעל לגיל 40 או 42, דוגמת עמים אחרים מוכיחה, כי אפשר להקים מהם יחידות בעלות כושר-קרב רב בהגנת ישובים וסביבתם.

ואפשרויותינו. אף הגורמים המשקיים והכספיים עלולים לגזור עלינו קיצוצים וחסכון בהוצאות ובכוחות-אדם, אבל היסודות של שיטת כוחות-המגן העתידה לקום, נראים כנתינים ועימך דים. שיטה זו תפעיל את הכוונות העממית המתמדת בצד גרעינים מקצועיים בעלי רמה גבוהה ביותר. עובדות-היסוד של קיומנו הממדי לכתה המתחדש הן הקובעות את השיטה. הבהרת המושגים, מבחינת צרכי-המגן וצורות-הארגון היעילות והאפשריות, תחסוך לנו לא-מעט אי-הבנה וסיבוכים בשעת הדיון בדמות צבאנו העתידי — בין דיון שיבוא באחד הימים, במכון ובמאורגן, ובין זה ה„סטיכוי“, אך לא נעדר-מגמה אף הוא. המסעיר כיום חלקים מציבורנו. כל המרבה בהירות-מחשבה והכרת-עובדות מרבה אחדות וליכוד לקראת הבאות.

בחלקו יוכל להחשב כסעיף הוצאה ניסף של מפעלי מים. חשמל וכדומה. השירות יהיה בהתנדבות, בתנאים שיאפשרו קיום הגן, ולתקופות של מספר שנים לפחות. עם רשות התנדבות לתקופות נוספות. שיעור-האחוז של אחד לא-אף, או אפילו אחד לחמש מאות נפש באוכלוסייה לא ייראה כמופרז בתנאי קיום מדינת ישראל בת-קופת-המתחנות הראשונה.

*

ראשי-פרקים אלו למבנה כוחות-המגן העתידיים, אינם מתימרים להיות בגדר נבואה בוטרת, או ראייה מדויקת של כל פרטי הענין ודקדוקיו. יבואו ההתפתחות הצבאית והפוליטית בשנים הקרובות, תתגבשה צורות חייה של המדינה ויעמידונו על דיוקם של מצבנו, צרכינו

וכי ענין עריכת המלחמה אינו אומנות בעיניך? ... אבל ביד הסנדלר הרי מקחים היינו, שלא ישלח ידו בכל ולא יהא עובד אדמה או אורג או בנאי כאחד, כדי שתצא לנו פעולתה של הסנדלרות מתוקנת, וכיוצא בזה חלקנו אף לכל אחד מן האחרים רק מלאכה אחת, שאליה הוא מוכשר מטבעו ושבה עליו לעסוק כשהוא פונה מכל האחרות כל ימי חייו, כדי שיהא פועל פעלו מבלי להזניח את שעות-הכושר שתהא פעולתו הגונה, ומעשייה-המלחמה כלום אין הם רבי-ערך ביותר אם יפה הם נעשים? או כלום קלה מלאכה זאת כל כך, עד שיהא אחד מעובדי-האדמה יכול להיות גם עושה מלחמה כאחד או אחד מן הסנדלרים או מכל שאר העוסקים במלאכה אחרת איוו שהיא...? או שמא די לו, שיהא נוטל מגן או כלי אחר מכלי-הזין או ממכשירי-המלחמה ובו ביום יהא נעשה לאיש-מלחמה הגון מכדי-הזין או ממין אחר בעורכי-הקרבות במלחמה, והרי שאר המכשירים שבעולם לא תהא נטילת אחד מהם עושה שום אדם לא לאומן ולא לגבור ההאבקות ולא תביא אף תועלת כל שהיא למי שלא קנה ידיעה באומנות זו או שלא שקד להתקיף עצמו בה כהוגן.

(א פ ל ט ו ן, המדינה, ספר ב')